

קהילה יהודית בסער הימים

אגודת הקהילות המפורסמת בפאריז, שמרכזת ובית הכנסת שלה שוכנים ברחוב פאווה 10, הינה פנינת חן ותיקה בנופה התורני של צרפת, ושמה הולך לפנייה בזכות רב הקהילה הנודע, הגאון רבי מרדכי רוטנברג שליט"א. מוסדות התורה החינוך והחסד שלה, השירותים הקהילתיים, ומערך הכשרות בעל המוניטין, המספק מזון כשר ברמה גבוהה ביותר, ליהודי צרפת וגם מחוצה לה.

ידועה בעיקר ההיסטוריה של הקהילה בעשרות השנים האחרונות, מתום מלחמת העולם השנייה, אז עלה על כס רבנות הקהילה, הגאון המפורסם רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצ"ל, בעל ה"שארית מנחם", שהוכתר כרבה בקיץ שנת תש"ה, עם שובו מהשהות בדרום צרפת, בערים ניס וליאון, בשנות המלחמה. הוא הגבר אשר עמד בראש מערך השיקום של החיים היהודיים האורטודוקסיים ששובשו עקב המלחמה, ולקהילה חלק מכריע בהצלחת משימה זו, שנותנת את אותותיה ורישומה עד היום בחיים התורניים של פאריז, הפורחים בדרך ישראל סבא.

רבי יהושע העשיל ליון

פחות ידועה, ההיסטוריה של הקהילה בתקופה שלפני השואה. אנו נשוב מעל מאה שנים אחורנית, ונסקור את תולדותיה של קהילה מופלאה זו, שכללה בעיקר את יוצאי פולין ורוסיה.

צרפת ופאריז בדרורות עברו, היוו מקור משיכה למהגרים, שקיוו שכאן מצבם הגשמי יפרח. לעתים הם הגיעו בגפם, ורק לאחר שמצאו כי כאן ישופר מצבם, הביאו את משפחותיהם. המצוקות הכלכליות שפקדו את יהודי רוסיה ופולין, הביאו אותם לנדוד כדי למצוא טרף לפיהם ולפיות אנשי ביתם, וכן קיוו למצוא מרגוע לנפשם הנתונה למרמס בידי שונאי ישראל, שקיימו בקפידה את ההלכה "בירוע שעשו שונא ליעקב".

במשך השנים רבו המהגרים, ובאופן טבעי הקימו להם בתי כנסת וקהילות, אולם רב שיורה להם את הדרך אשר ילכו בה לא היה להם, וכתוצאה ממצב זה, גם השלום, השלווה והאחדות לא שררו ביניהם.

רבי ישראל סלנטר למען קהילת יהודי רוסיה ופולין בפאריז

הגדול בענקים, הגאון רבי ישראל סלנטר זיע"א, מייסד תנועת המוסר, שבערוב ימיו התגורר בקניגסברג שבגרמניה, כשמטרה אחת עומדת לנגד עיניו והיא: לחזק את היהודים ולהדריכם בדרך היהדות הנאמנה, המשיך בפועלו, ובשנת תר"מ, כשהוא בגיל השיבה, עבר להתגורר בפאריז, וגם שם משימה אחת לנגד עיניו: לחזק את בדיק את הדת היהודי, ולרומם את קהילת יוצאי רוסיה ופולין הקרובים ללבו.

גורלם הרוחני הדאיג אותו, והוא קיווה שדבריו יהיו נשמעים אצלם. פעל נמרצות לאחד את כל פלגי הקהילה, למען הניח יסוד מוצק לחיי קהילה תורניים איתנים. חשיבות ראשונה במעלה ראה רבי ישראל, במינוי רב גדול בתורה וביראה, אשר יוכל להורות להם את הדרך אשר ילכו בה, וזה היה עיקר סיבת ביאתו לשם.

במכתבו לחתנו, רבי אליהו אליעזר זצ"ל, כותב הוא: "אנכי מטוטל פה זה שנה ומחצה, ואין בידי לפטור א"ע, כי הציבור יהיה בעיני כמו איש בליל פסח, אשר לפניו כל בלתי כזית מצה. כבוד לפני להשיג רב, אשר יהיה מוכשר לפה".

במכתבו לתלמידו, רבי נפתלי אהרמן זצ"ל, כותב הוא אודות ביאתו לפאריז כדי למנות רב, ושאיין בידו לעזוב את המקום עד שיצליח במשימה, על אף שקשה עליו הישיבה שם, בפרט שאינו מכיר את השפה הצרפתית.

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם

לפי מקורות שונים, עלה בידי רבי ישראל עוד קודם למינוי רב, לשים שלום בין פלגי הקהילה, וכן למנות שוחט ירא שמים, שהיה לו לעזר בכל ענייני היהדות, עמד על משמר הכשרות, ודאג שתיפתח מחלבה יהודית. בתקופת שהותו בפאריז, הרביץ תורה לסטודנטים וחולל מהפכה בשטח זה, עד שבחורי ישראל לא התביישו ללכת עם גמרא תחת בית שחיים ברחובות.

נס גדול ארע לו שם. בלכתו באפילה לא ראה מדרגות לנגד עיניו, ונפל משלוש עשרה מדרגות, ובחסידי ה' לא ניזוק קשה.

תלמידו, רבי יצחק בלאזר זצ"ל, מתאר את אשר שמע מפיו: שמעתי מפיו הקדוש כי בהיותו בפאריז, פעם אחת החליק את רגליו ונפל מהמדרגות כמדומה משני מכפלות, וכאשר הרימו אותו מעל הארץ כמעט לא היה רוח בו, וה' יתברך שמו, עשה עמו נס ולאחר ימים שב לאיתנו.

שמואל אלברט

אגודת הקהילות בפאריז ורבניה מימי רבי ישראל סלנטר ועד ימינו

כאשר סיפר לי המעשה, אמר לי בזה"ל: "אנכי לא נפל ליבי בקרבי ולא פחדתי פחד, כי כאשר בישיבתי בפאריז, אין לי שום נגיעה עצמית כי אם רצון ה' יתברך שמו, לא יוכל פאריז להזיקני".

תלמידו, רבי שמחה זיסל זיו זצ"ל, "הסבא מקלם", כותב בשם אחיו ששהה אז בפאריז, כי לפי ראות עיניו, תכלית נסיעת רבי ישראל לפאריז היתה לשם גלות, ועל אף הפאר וההדר של העיר, דר הוא בדירת דחק ומלבושיו כמו בעיירה ברוסיה, ומודיע לכל כי סיבת ביאתו לפה, לקבץ מעות.

במסגרת מאמציו להכתיר רב, עלה בידו לאסוף חתימות מכמאתיים וחמישים איש מיוצאי רוסיה ופולין, שהתחייבו להילי מדי שנה סכום כסף ולהחזיק בכבוד את הרב שייבחר. לאחר שנוצר הבסיס הכספי, הציבור וראשיו, נתנו עניניהם ברבי הלל משקלוב זצ"ל. הוא הסכים ליטול עליו את הרבנות, ואנשי הקהילה התחייבו להחזיקו בכבוד, ושמחו כי רב נכבד עומד להיות עטרה לראשם.

רבי יהושע העשיל לוין זצ"ל

רבנותו של רבי הלל לא באה לידי מימוש, ובשנת תרמ"ב, כשהגיע לפאריז לצורך בריאות הגאון רבי יהושע העשיל לוין זצ"ל, חתן בנו של הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין, מחבר הספר "עליות אליהו" ועורך הספר "רוח החיים" על מסכת אבות מרבי חיים מוואלוז'ין, שכנעו רבי ישראל, שיקבל עליו את עול הרבנות.

רבי יהושע העשיל נעתר וקיבל. אמנם לא היה זה המינוי לו ייחל רבי ישראל, מאחר ורבי יהושע העשיל היה בדעתו לא להשתקע בפאריז, אלא לעלות לארץ ישראל לעת זקנה, אולם רב כמוהו ואף זמנית, היה לרוחו של רבי ישראל. באותה שנה חזר רבי ישראל לקניגסברג, ושם נסתלק ביום כ"ה שבט תרמ"ג.

גם בפאריז הספידוהו תמוררים, ובביהמ"ד של יוצאי פולין ורוסיה נערך הספד, וגדולי הרבנים, וכמוכן גם הג"ר יהושע העשיל לוין, הספידוהו, ותינו את גודל האבידה לבית ישראל, ולפאריז בפרט, שבה עמל להקים עולה של תורה ויהדות. לא ארכו ימי רבנותו של רבי יהושע העשיל לוין, ובט"ז מרחשון תרמ"ד, נסתלק בפתע.

והעליתם את עצמותי

כאן המקום להביא עובדה מצערת הקשורה אליו, אותה חווינו. לפני כמה שנים סער העולם היהודי, כשפורסם כי עצמותיו של רבי יהושע העשיל לוין הוצאו מקברו, והן מונחות בארון ברזל במחסני העירייה. התברר, כי מקומות הקבורה בפאריז אינם קנויים לעולם, ואחר כמה עשרות שנים נשלחים מכתבים לכתובות של קרובי הנפטרים, למרות שסביר מאוד שהם כבר לא מתגוררים שם, ובהם הינם נדרשים לשלם עבור חידוש חכירת מקום הקבר, ואם אין מענה — מפנים את הקבר באופן חוקי, ואף נשקפת סכנה כי לאחר זמן נוסף יישרפו העצמות. לאחר פעילות נמרצת, הועלו עצמותיו של רבי יהושע העשיל לוין לארצה"ק ונטמנו בכבוד.

ציווין, כי הג"ר צבי הירש פרבר מלונדון, כותב בירחון "שערי ציון", כי זו היתה סיבת עזיבתו של רבי ישראל סלנטר את פאריז, ברומזו כי עזב הוא את פאריז מאחר ולא טוב למות בה, עקב סכנת הפינוי והשריפה.

רבי יהודה לובעצקי זצ"ל

ממלא מקומו של רבי יהושע העשיל לוין זצ"ל, היה הגאון רבי יהודה לובעצקי זצ"ל, שעוד בחיי רבי ישראל, היה רצוי על חלק מהקהילה, אולם את הנהגתה הראשית של הקהילה הטיל כאמור על רבי יהושע העשיל לוין.

רבי יהודה היה גדול בתורה, והוציא לאור בשנת תרמ"ה את ספר ההשלמה עם הערות. בזמנו, לאחר שכמה מרבני צרפת רצו לתקן ולהתיר גירושין בערכאות על ידי הכנסת תנאי בנישואין, ערך קונטרס בנודון, וביחד עם הגאון רבי משה וייסקאפ זצ"ל, רב "עדת יראים" של יוצאי גרמניה, לחם נגד זה, ופירסם קונטרס בנודון עם תשובות של עשרות גדולי הדור, שחיו דעתם נגד זה.

תשובות אל רבי יהודה לובעצקי, מופיעות בשו"ת דברי מלכיאל, משיב דבר, שאילת דוד, באר משה, ומהרש"ם. רבי יהודה לובעצקי, נפטר ב"א אלול תר"ע, ואת מקומו מילא הגאון רבי יואל לייב הלוי הרצוג זצ"ל, שעלה על כס הרבנות בשנת תרע"א.

רבי יואל לייב הלוי הרצוג

רבי יואל לייב הלוי הרצוג זצ"ל

רבי יואל, נולד בשנת תרכ"ה בעיר לומז'ה, להוריו רבי נפתלי ומרת שרה בלומה, יהודים תמימי דרך ועמלים לפרנסתם. הודות לכשרונותיו הנדירים, הרצון העז וכח ההתמדה שניחן בו, זכה להתעלות בתורה, ובכל סביבתו יצא שמו כעילוי.

בגיל בר מצוה, גלה למקום תורה לישיבת נובהרדוק, ולמרות גילו הצעיר התקבל. לאחר מכן המשיך לישיבות סלבודקה ואיישישוק, ובכל מקום הגה בתורה יומם ולילה. לאחר נישואיו למד מספר שנים בכולל קובנה.

כבר בהיותו בחור בגיל 17, נודע בכח הדרוש שהיה בפיו, ורבים באו לשמוע את דרשותיו שנשא ב"חברת תהלים" שבועיר, וגם בבית המדרש הנודע שבחצר מושינסקי בחברה "חובת הלבבות".

נסמך להוראה על ידי גדולי הרבנים שבדור, הג"ר יצחק מאיר מסלבודקה, הג"ר א"ש דיסקין מוולקוביסק, והג"ר נח יצחק דיסקין אב"ד לומז'ה, כולם זצ"ל.

מימי אברכותו בעיר לומז'ה, נהנה מאוד לספר עובדה, כיצד הצליח "להננות" את ה"חפץ חיים", וכך היה המעשה: לעת מסעיו של ה"חפץ חיים" כרוכל כדי למכור את ספריו, הגיע לעיר ונתפרסם הדבר שצדיק בא, וכולם חפצו לראות בזיו פניו, להתבשם מתורתו ולהתברך מברכותיו.

רבי יואל עדיין לא זכה לראותו, אך מפי השמועה למד על הופעתו הפשוטה, קומתו הנמוכה, וזקנו שגם הוא אינו יורד על מידותיו, מעילו פשוט וכך גם כובעו, ועיניו מפציות אור, תום, אמת ואהבה.

בית הכנסת של אגודת הקהילות ברחוב פאווה

רבי יואל הלך כמנהגו בערב שבת לטבילת טהרה בבית המרחץ, ובהיותו שם נכנס יהודי נמוך קומה, ושאל מי כאן הבלן, ורצה לבקש ממנו כמה בקשות לצרכיו.

הוא הרגיש לפי התיאורים, כי זה ה"חפץ חיים", ובהברקה רגעית, כדי לזכות לשמש תלמיד חכם, ענה מיד אני הוא הבלן, ואכן הוא הוסיף הבל בבית המרחץ, היה לנושא כליו, ועשה את מלאכתו מתוך עונג שזכה לשמש את גדול הדור.

כשה"חפץ חיים" פנה לצאת, תר אחר הבלן כדי לשלם לו את שכרו, שאל היכן הוא הבלן, והחוו לו על פלוני. ה"חפץ חיים" השתומם ואמר: לא, אין זה האיש, האם יש עוד בלן? וכשנענה שאין, סבר כי הבלן אינו רוצה לקחת ממנו שכרו והמשיך להפציר בו, אולם הבלן באחת, איני יודע מה כבודו סת, ורבי יואל האבוכך, עומד במחבואו, מציץ ונהנה על ה"תרמית" שהצליחה, וזכיותו הגדולה לשמש את הצדיק. ה"חפץ חיים" הבין מה קרה, ובלית ברירה פנה ללכת מבלי שיגמול למיטיבו.

למחרת ביום השבת ביקר ה"חפץ חיים" בביתו של המרא דאתרא ושווח בדברי תורה, כשמופלגי העיר סובבים אותם, ומושיטים לו יד לשלום. בתוכם היה האבברך רבי יואל. ראהו ה"חפץ חיים" ושאלו: דמותך מוכרת לי, אולי ביקרת פעם בראדין אצלי? לא, ענה רבי יואל, בראדין לא הייתי אבל עם כל זה אני מכיר את מעכ"ת אולי מאתמול...

פני ה"חפץ חיים" נתאדמו, הוא הבין עתה את מעשה הבלן המדומה, ובקול רציני פנה אליו: שוב אל תעשה כזאת! ענה לו רבי יואל: "יבוא נא מעכ"ת שוב, ואעשה את מה שעשיתי".... קרוב היה מאוד רבי יואל למרא דאתרא, רבי מלכיאל צבי הלוי טננבוים זצ"ל, בעל שו"ת "דברי מלכיאל".

בשנת תרנ"ט נתמנה לרב בתיכה"נ המאוחדים של קהילת לידו באנגליה, שימש שם ברבנות שלוש עשרה שנה, והביא להרמת קרן התורה וחיווק היהדות.

אציל רוח ועניים בני ביתו

היה בעל נפש אצילה ומידות תרומיות, עזר לעניים ולנוזקים, והירבה במתן בסתר. בנוסף לגדולתו בתורה, היה בעל ידע כללי נרחב, איש שיחה, פיקח בענייני דעלמא, והתחבב ביותר על כל תושבי העיר, גם שאינם יהודים. חבר השופטים העליון ביורקשייר, העביר לשיפוטו לעתים משפטים סבוכים של יהודים, מתוך הערכה לנבונותו.

עם עלותו על כס הרבנות, איחד את כל הקהילות המרוכזות סביב בתי הכנסת של יהודי רוסיה ופולין החרדים לדבר ה', ומאז נקראה הקהילה בשם "אגודת הקהילות".

זכה להערצה הראויה למנהיג בישראל, והראה איך קהילה דתית צריכה להיראות. לא חת מלהשמיע ברבים את דעת התורה בעוז, הצביע על הנזקים הכרוכים בתופעות ציבוריות שונות, ובמקום שהיה צריך לאסור, לא כרבנים פושרים שהתירו דברים בדיעבד, בא הוא והחיה את המושג אסור ללא כל מורך.

הוא התריע בפני הדור המבוגר, על העדר החינוך הנאות לדור הצעיר וחינוכם הגויי. חיזוק קדושת השבת שנפרצה ל"ע, הדת, הכשרות ויתר מצוות התורה, היה בראש מעייניו.

שונא בצע מובהק היה, וכל ימיו חי חי דוחק ונמנע בעקביות מקבלת מענקים ותמיכות. החמיר על עצמו חומרות יתירות, ולא אכל בשר ומאכלי חלב כל ימי שהותו בפאריז. היה רגיל לדרוש בשמונה עשר בתי כנסת על פי סדר קבוע.

מלחמה מתמדת היתה לו עם הקונסיסטואר, שהיא הקהילה הרשמית המוכרת בצרפת, שבשום פנים לא רצתה להכיר בקיומה של קהילה עצמאית.

כן היו לו מלחמות עם השמאלנים שבין המהגרים, ולפעמים ממש הוכה על ידם. גם בבית הכנסת שהקים, היו לו מאבקים עם המתבוללים שרצו להכניס תיקונים, ובתור התחלה רצו להכניס עוגב רח"ל לבית הכנסת. הוא עמד נגד זה בתוקף. שנה שלמה לא נכנס לבית הכנסת שלו, עד שאנשים אלו, שראו את מחאתו החריפה יחד עם אהבתו לצאן מרעיתו, שינו את החלטתם, קיבלו את מרותו, ולא ניסו להכניס תיקונים שיביאו להרס הקהילה ועתידה הרוחני. ואכן קמה וגם ניצבה "אגודת הקהילות" כקהילה נאמנה בישראל.

בשנת תרע"ג הקים את בית הכנסת ברו פאווה.

קיום רצונו של רבי ישראל סלנטר

מורגל היה תמיד בפיו לומר: כי הוא חייב לבצע את רצונו של רבי ישראל סלנטר זיע"א, שלא הספיק לעשות כל מה שאווה לטובת מצבם הרוחני של יהודי פאריז.

ביתו, מלבד היותו בית ועד לחכמים, היה תמיד מלא אנשים ונשים שבאו לדרוש בעצתו בכל ענין ובעיה, ובאבחנתו

בית הכנסת ברחוב פאווה בשואה

רבי שלמה קינסטלינגר, רבי הוורוביץ, ורבי אהרן גרשון סינגלובסקי... לאחר המלחמה, הפכו צרפת ופאריז, למקום כינוסם של עשרות אלפי פליטים מאירופה, ששהו במקום עד אשר המשיכו בדרכם, והרב עם ועד הרבנים החרדים, הכינו תשתית מתאימה, דאגו לכל צרכיהם הרוחניים והגשמיים כאחד, והיו להם למשענת. בשורות הבאות נסקור בקצרה את תולדות חייו הברוכים, שאודותיהם הרחבנו בשנים האחרונות בעיתון "המודיע".

מגזע חסידים וישישים

הרב זצ"ל נולד בשנת תרמ"ח לאביו רבי ירמיהו מנחם הי"ד, מחסידי בית קוצק-לומאז' בעיר ביאלה, ומתלמידי הגה"ק רבי זאב נחום בורנשטיין זצוק"ל, רבה של ביאלה ואבי הגה"ק ה"אבני נזר" מסוכטשוב זי"ע. יחד עם אביו הסתופף בצילו של כ"ק האדמו"ר רבי צבי מלומאז' זי"ע, בן הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע, בן השרף מקאצק זי"ע, ולאחר מכן קיבלו את מרות בנו כ"ק האדמו"ר רבי אברהם פינחס משדליץ הי"ד זי"ע.

עד לגישואיו, קיבל תורה מהגה"ק רבי נח שחור זצוק"ל מביאלה, חותן ה"אמרי אמת" מגור זיע"א, ומגדולי חסידי קוצק וגור, שניהל ישיבה גדולה בביתו, ממנה יצאו תלמידים לאלפים ונחשב לאחד מגדולי מרביצי התורה בפולין, ורבים מגדולי פולין נמנו על תלמידיו.

בשנת תרצ"א, הגיע לפאריז לביקור משפחתי, וקהילת "עטרת ישראל" שנקראה פאסאזש-קושנער שוהל, שמוהו כאלוף לראשם. בית כנסת זה לא היה גדול ביותר, רוב מתפלליו היו יהודי פולין וגאליציה, אולם במהותו היה זה ביהכנ"ס הנכבד ביותר שבפאריז, היות ושום ביכנ"ס לא הכיל מספר רב של שומרי שבת כמווהו, והוא היה למוקד עבור כל בני התורה והיראה.

תורה שלמד באף

בתקופת השואה עברה גם עליו כוס היגונים. במשך שנים אחדות היה במחבוא, בעיר ניצה ובליאון. בהיותו כמעט ללא ספרי קודש, קיים את הכתוב "לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי", וכתב ללא הרף חידושי תורה. במסירות שמר על הצלם היהודי והיה מהיחידים באותה תקופה שלא נגעו בזקנם. וכדרכו לפני המלחמה בבית מדרשו "עטרת ישראל", עומד הוא עתה על דוכנו בבית הכנסת ברחוב פאווה כרב אגודת הקהילות, וכדמות רבנית מרכזית ונערצת על כל תושבי פאריז, ושומר את משמרת הקודש, מזהיר בפקחותו ובחכמתו, מוסר שיעורים כסדרם בכשרון, שופע באהבת הבריות ומשמחם, והציבור בהמוניו נוהר לשמוע את דרשותיו המתוקות והעמוקות, אותן דרש מדי שבת ובכל עת מצאו.

בשטח הכשרות הצליח במה שלא הצליחו קודמיו. השחיטה בפאריז, היתה מקדמת דנא, מסורה אך ורק בידי הקונסיסטואר, שהיא הרבנות הצרפתית המוכרת, והיתה מורכבת רק מרבנים ילידי צרפת ודוברי צרפתית, ולא ניתנה רשות לרב מחוץ להם, להיכנס לבית המטבחים ולהשגיח על השוחטים. הרב רובינשטיין היה הראשון ששבר את המונופול בשטח זה, ובעזרת המוני הפליטים שעמדו מאחוריו, נאלצו להרשות לרב לבקר בבית המטבחים, ולהשגיח כראוי על הכשרות בכל עת. הרב הביא שוחטים חדשים יראים ושלמים, וכן משגיח לבדיקת סכינים, והעמיד את השחיטה ברמה נאותה וללא חשש. סיור קידושין וגטיץ היה אך ורק תחת סמכותו, ואגודת הקהילות שתחת מרותו היתה הפוסקת המוסמכת היחידה בשטח זה.

בשנת תש"א הצליח לצאת לארצות הברית, שם ייסד את בית המדרש "עבודת ישראל" בקראון הייטס, ונמנה על הדמויות המרכזיות בעולם התורני.

לימים השתקע בארץ ישראל, וחסידיו יסדו בתל אביב את בית המדרש "עבודת ישראל". בשנת תשכ"ו יצא לחו"ל על מנת לשוב במהרה, אולם נסתלק בניו יורק, ביום ב' באלול תשכ"ו.

בית מדרשו בתל אביב ממשיך להיות מרכז חשוב לתורה ולחסידות, ומתנהל ביד רמה בנשיאותו של נכדו ממלא מקומו האדמו"ר הנערץ שליט"א, שלו בתי מדרש וישיבה בירושלים, בכני ברק, וכן בניו יורק. בית הכנסת של אגודת הקהילות ברחוב פאווה, המשיך לפעול בתקופת המלחמה, כפי שרואים בתמונות שצולמו בימים ההם, וכותבי הקורות כותבים, על נזק שנגרם לבית הכנסת.

ויהי אחרי המבול

צרפת שוחררה מהכיבוש הנאצי בחודש אלול תש"ד, בעוד במזרח אירופה עדיין המלחמה נמשכת, ואחינו בני ישראל, עם שחרור גופם מרודפיהם, נשמו לרווחה גם מבחינה רוחנית, ויכלו להתאחד עם בני קהילותיהם, ולקיים את מצוות היום והשנה בפרהסיה ללא כל מורא. בחסדי ה', שלא כבארצות אחרות, שהפליטים שנשארו בחיים היו מעט שבמעט, בצרפת — כ-75% מיהודיה נותרו לפליטה.

בתום המלחמה, היהודים שהצליחו להימלט מפאריז לדרום צרפת ולכפרים ומצאו מחסה, החלו לשוב. בעיות רבות עמדו בפניהם, כגון קבלת מקום מגוריהם בחזרה לשימושם, החזרת רכושם שהוחרם, ומעיקה עד מאוד היתה בעיית הילדים היהודיים שהופקדו בידיים נוצריות ובמנזרים, והגויים לא החזירו אותם בקלות לחיק הוריהם, והיו גם ילדים שנותרו יתומים, וגדלה בעייתם שבעתיים.

בתי הכנסת, שרבים מהם נסגרו עקב המצב, וגם אלו שנותרו פתוחים, לא תיפקדו כרגיל במלחמה, עדנה היתה להם, והקהילות החלו להשתקם ולפרוח. אגודת הקהילות חידשה כנשר נעוריה, ובית הכנסת ברחוב פאווה נפתח וחזר לתפקודו המלא.

רבי שמואל יעקב

רובינשטיין זצ"ל

בקץ תש"ה, שב ממקום גלותו בערים ניס וליאון, הגרש"י רובינשטיין זצ"ל, ונעתר לבקשת אנשי הקהילה להיות עטרה לראשם. ראשי הקהילה בחרו בו פה אחד, כי כולם, מבלי הידל והשתייכות מפלגתית, ראו בו את האיש המתאים לעמוד בראש הקהילות בתקופה היסטורית ורבת אחריות זו.

בחורף תש"ה, כשהרב זצ"ל עדיין התגורר בליאון, הקים בצוותא עם קומץ הרבנים שהותיר ה' לפליטה, את "ועד הרבנים החרדים בצרפת", והחלו לשקם את החיים היהודים המסורתיים, בשטח ופעלו הכשרות, מקוואות, בתי ספר, קידושין וגטיין, ובהתרת עגונות, שהיתה בעיה דחופה שעמדה על הפרק, הן בגין העגונות שנותרו בתחום צרפת במלחמה לבדן, לאחר שבעליהן שולחו להשמדה, וכן בגין העגונות הפליטות, שהחלו להגיע מארצות אירופה בתום המלחמה, ללא ידיעה על גורל בעליהן. כבר בשנים הראשונות שלאחרי המלחמה, הצליח הועד במאמצים ובמסירות, לשחרר כחמש מאות נשים מכבלי עיגון, ולאפשר להן לחדש את חייהן ולהקים משפחות, ומהן שנישאו עם גדולי ישראל. בפרטיכל היסוד של ועד הרבנים החרדים מחורף תש"ה, מוצאים אנו את שמות הרבנים הגאונים החשובים מייסדי הוועד והם: רבי שמואל יעקב רובינשטיין, רבי שניאור זלמן שניאורסון, רבי ישראל שמחה פעדער, רבי יהודה לייב שטרן, רבי משה לעיבל, רבי חיים יעקב ליכטנשטיין, רבי זילברשטרום,

רבי שמואל יעקב רובינשטיין

העמוקה, ובשכלו הישר, עזר רבות לאנשי קהילתו להיחלץ ממצוקות קשות.

בתקופת כהונתו, פירסם את ספרו "אמרי יואל" ה' חלקים, הכולל דרשות ומחקרי הלכה, על התורה, וכן את ספרו "גליוני יואל". לפני כן, הוציא לאור כמה חיבורים, כגון ספר "הסבלוני" על מגילת רות, והשאיר אחריו כתבי יד רבים בכל מקצועות התורה.

כ"ג שנים שימש כרבה של הקהילה. ביום כ"ה תשרי תרצ"ה נפטר לבית עולמו, מהתקף לב, לאחר ויכוח בענייני כשרות שנגע ללבו. נטמן זמנית בפאריז, ולאחר מכן הועלו עצמותיו לקבורה בהר הזיתים בירושלים, על ידי בנו, הג"ר יצחק אייזיק זצ"ל, הרה"ר לישראל.

ראשי הקהילה פנו לבנו, שכיהן אז כרבה של אירלנד, שימלא את מקום אביו, אולם מאחר ודרישותיו לקבל סמכויות בשטח הרבנות והכשרות לא נענו על ידי ראשי הקונסיסטואר, לא יצא מינוי זה אל הפועל.

רבי ישראל אלעזר הופשטיין

זצוק"ל האדמו"ר מקוז'ניץ

את מקומו מילא כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי ישראל אלעזר הופשטיין זצוק"ל מקוז'ניץ. נולד בקוז'ניץ בשנת תרנ"ח לאביו הרה"ק רבי ירחמיאל משה זצוק"ל ממוגלניצא-קוז'ניץ,

רבי ישראל אלעזר הופשטיין, האדמו"ר מקוז'ניץ

בן הרה"ק רבי יחיאל יעקב, בן הרה"ק רבי אלעזר, בן הרה"ק רבי משה אליקים בריעה, בן המאור הגדול, הרה"ק רבי ישראל המגיד מקוז'ניץ זיע"א. הוא נמנה גם על צאצאי בית טשערנוביל, ראפשי-ין, קרליץ, אפטא, גרודז'יסק ולמעלה בקודש, עד אור שבעת הימים הבעל שם טוב. הוסמך להוראה על ידי הגה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטובצא זיע"א. נשא לאשה את בת כ"ק אדמו"ר רבי מרדכי יוסף טווערסקי זיע"א, מזלטופול-רחמסטיריווקא.

שאיפתו התמידית היתה לעלות לארץ ישראל. בשנת תרפ"ג הקים בארץ את כפר "עבודת ישראל" הנקרא כיום "כפר חסידים", אולם מטעמי בריאות נאלץ לשוב לפולין, מאהבתו את ארץ ישראל, שב וביקר בה לעיתים תכופות. כשאחיו, כ"ק אדמו"ר רבי אשר אלימלך זיע"א, שהה בפאריז עקב ניתוח שנצרך לעבור, נסע עמו.

היה זה לאחר פטירת הרב הרצוג זצ"ל, והציבור חיפש רב בעל שיעור קומה, שימלא את מקומו. ראשי הציבור נכנסו להתייעץ בענין עם האדמו"ר, וכשנוכחו לראות שאחיו רבי ישראל אלעזר הינו גאון ובעל מידות תרומיות, שאלו לדעת אחיו האדמו"ר האם להכתיר את אחיו כרב הקהילה, והוא נתן את ברכתו והמליץ עליו. הוא הצליח תוך תקופה קצרה להתחבר על כל שדרות הציבור היהודי בפאריז.

יסד אגודת שו"בים, פיקח ביד רמה על בדקי הבית של חומת הדת, והתמסר לעזרה לפליטים שהגיעו מהארצות השכנות, גרמניה וכדו', ששנאת היהודים גאתה והלכה בהן.

רואה בסבלות אחיו

עם כיבוש צרפת על ידי הגרמנים, הצליח לברוח מפאריז עם משפחתו, ללא אוצר ספריו היקר ותשמישי קדושה יורשת אבותיו, וביניהם מכתב נדיר בחתימת ידו של הקיסר נפוליאון, שמבקש מהמגיד מקוז'ניץ, שיעתיר בעדו.

עם עלותו על הרכבת, נאסר עם יהודים נוספים על ידי משטרת צרפת, ששיתפה פעולה עם הגרמנים, והיה עצור במחנה הסגר. כשנודעה להם זהותו הסכימו מיד לשחררו. הוא סרב אלא א"כ ישוחררו עמו כל היהודים. בקשתו נענתה, והוא וביתו עברו לעיר ניצה, שהיתה באזור החופשי של צרפת, בשלטון ממשלת וישי.

בניצה פעל רבות לטובת אחיו היהודים. במקום הוקמה אגודת הרבנים דפאריז, שבה היו חברים עוד מרבני פאריז, הגאון רבי מרדכי שוחטמן זצ"ל, והגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצ"ל, אז רב קהילת עטרת ישראל—פאסאז קושנער שוהל, ומשם יצאה הוראה לכל צרפת, כיצד להתנהג הלכתית בכל העניינים שעלו על הפרק עקב המלחמה.

מקים עולה של תורה וחסד

הקים עולה של תורה ועמד לימין הג"ר חיים יצחק חייקין זצ"ל, מתלמידי ה"חפץ חיים" זיע"א, והג"ר משה לעייבעל זצ"ל שהקימו את ישיבת חכמי צרפת, בעקס לה בעץ. כן עמד בקשר הדוק עם משפ' שטרנבוך, שעסקו בהצלת יהודים בתקופת השואה, והיה פעיל בהצלת ילדים שהופקדו בידי הנכרים בתקופת המלחמה.

בנוסף לשיעוריו הרבים ודרשותיו בקהילה, מסר שיעורים בביתו לסטודנטים בגמרא ובענינים כלליים ביהדות. הרבה מהם נעשו לשומרי שבת ותורה ומצוות, והתקרבו ליהדות השורשית. תחת הנהגתו שגשגה הקהילה, ונהייתה לקהילה הראשית של כל הפליטים והמהגרים ממזרח אירופה, והוא היה האישיות הרבנית המוסמכת, שדבריו וחוות דעתו מכריעים בכל הקשור לחיי הדת בפאריז.

היה מפורסם גם מחוץ לצרפת, ונעשה כתובת בינלאומית עבור כל המוסדות הרבניים, שפנו אליו בכל ענין ובעיה מסובכת כדי לשמוע את חוות דעתו. ודבר לא יאומן קרה, שזכתה פאריז ובראשה עמד רב מהטיפוס העתיק.

ספרי "שארית מנחם"

בשנת תשי"ד, נעתר להפצרת ידידיו והחל בהדפסת יצירותיו הגאוניות, הספרים "שארית מנחם" ו"שמן לנר", המכילים דרשות ומאמרים על התורה, מועדים, שמחות, ועוד נושאים. בספרים אלה הראה את חילו בתורה ובמכמניה. גדולי ישראל ידידיו, הסכימו לספרים נלהבות, ושיגרו לו מכתבי ידידות נפלאים. מקום נכבד מייחדות להן האמרות ששמע בעצמו או מאביו הי"ד, של האדמו"רים מקאצק ומלומאז' המובאים בספריו, והם המקור היחיד להרבה מתוורם.

בערוב ימיו שאף לעלות לארץ ישראל, אולם לא ארכה לו השעה וביום י"א אדר תשכ"ד, שבעו לאחר חזרתו מארצה"ק, כשהוא עטור שם טוב ומעשים טובים, נדם בפתאומיות לב הארי. רבבות השתתפו בהלוויותו בפאריז ובארץ ישראל. נטמן בהר המנוחות בחלקת הרבנים.

גם כחלוף למעלה מחמישים שנה מהסתלקותו, מזכירים אותו כל יודעיו ומכיריו בערגה, וזוכרים את היותו עמוד אש שהלך לפני המחנה, לפני שנות המלחמה, בעיצומה ולאחריה, שהגדיל לעשות וקומם את ההריסות, ומעשיו אלו הלא כתובים באותיות זהב, בדברי ימיה של צרפת ופאריז בירטה.

רבי חיים יעקב רוטנברג זצ"ל

הקהילה שנותרה כצאן ללא רועה לאחר פטירת הרב האהוב, שהאיר את שמי פאריז, נתנה עיניה בהגאון רבי חיים יעקב רוטנברג זצ"ל, ובחודש אלול תשכ"ד הגיע לעיר, ועלה לכהן פאר כרב "אגודת הקהילות". בשורות הבאות נסקור את תולדות חייו ופעליו בכל תחנות חייו.

רבי חיים יעקב נולד בשנת תר"ע בעיר וודוביץ שבגליציה המערבית, לאביו הג"ר מרדכי זצ"ל, רבה של העיר החל משנת תרס"ד. רבי מרדכי, היה מחסדי כ"ק האדמו"ר רבי שלמה מבאבוב זיע"א, והיה מקושר לחצר בעלזא.

את הרבנות בעירו ניהל ביד רמה, לא נכנע ללחצי ראשי הקהילה שהיו מהנאורים וחפצו להכניס שינויים ברוח הזמן, ואף עמד למשפט בגין עלילה על ביזוי כביכול של כבוד הקיסר פרנץ יוזף, לאחר שבקבלת פנים לכבודו, לא נתן להכניס עוגב לבית הכנסת, נגד תקנת ה"חתם סופר" זיע"א.

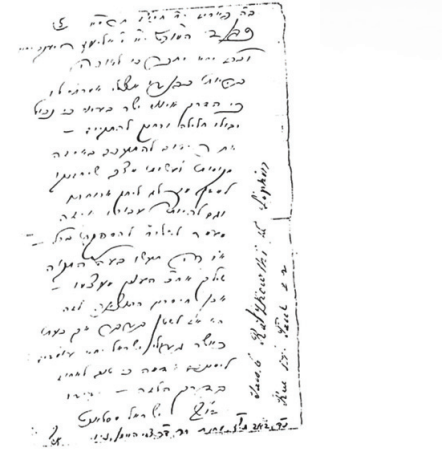
הוא זוכה בכל ערכאות המשפט, אולם במהלך המשפט קיבל החלטה לעזוב את העיר, וקיבל מינוי של ראב"ד בקהילת "מחזיקי הדת" באנטוורפן. לאחר פטירת רב קהילת "מחזיקי הדת", הגאון הרב אולמאן זצ"ל, מילא את מקומו, וכדרכו בקודש הנהיג את הקהילה ביד רמה.

קברניט נאמן

בשואה, למרות מאמצי בתו, עסקנית ההצלה מרת רעכא שטרנבוך ע"ה, ומאמצי מקורביו להחביאו במקום סתר ולהעבירו בשעת הכושר לשוויץ, סרב באומרו: "קברניט אינו עוזב את הספינה כל זמן שנמצאים עליה אנשים שאחריותו עליהם". בסוף המלחמה שהה במחנה ויטל בצרפת, ועל אף שהיה נראה כי תושבי המחנה, שהיו בעלי נתינות דרום אמריקאית ברובם, ינצלו, הם נלקחו למחנה דרנסי שלידי פאריז, ולאשוויץ ונעקד"ה.

רבי חיים יעקב, לאחר שקנה תורה וחכמה בישיבת היידע בבלגיה ומאביו הגדול הי"ד, שבנוסף לרבנותו הרביץ תורה לבחורים ובהם בנו, גלה למקומות תורה. תחילה למד בישיבת טלז תחת הנהגת ראש הישיבה הג"ר יוסף לייב בלוך זצ"ל, בעל ה"שעורי דעת" וה"שעורי הלכה", ולאחר מכן בישיבת מיר, תחת הנהגת ראש הישיבה הג"ר אליעזר יהודא פינקל זצ"ל והמשגיח הג"ר ירוחם ליבוביץ זצ"ל.

הערצתו לרבי ירוחם זצ"ל היתה עצומה. ובהלווייתו דאג שיכלו רגלי, עד בית העלמין. בלומדו במיר, היה מדי פעם יום

מכתב מאת רבי ישראל סלנטר, עם כתובתו בפאריז

שוק בעיירה בשבת, והדבר גרם לחילולי שבת לאנשים שלא עמדו בנסיון, והוא הלך ודרש בבתי כנסיות ועורר על כך, והשיב רבים מעוון. היה לתלמיד מובהק של הגרי"ז מבריסק זצ"ל ומקורבו, עד שאפילו את מפתחות ביתו נתן בידו, דבר שהראה על אמן מופלא. לאחר נישואיו חזר למשך שנה לישיבת מיר. עוד לפני השואה עמד לימן אביו, והחל להורות הוראה בצילו.

בנייתה מחדש של הקהילה החרדית באנטוורפן

את זוגתו הראשונה וילדיהם שיכל בשואה, ולאחר שנות סבל במחנות, שבהן עודד ללא הרף את היהודים הנדכאים שישועת ה' בוא תבוא, הצליח להשתחרר הודות למאמצי אחותו, מרת רעכא שטרנבוך ע"ה, והועבר לשוויץ יחד עם אחיו רבי יוסף ז"ל. כוונת הנאצים בשחרורם היתה, להראות שתמורת כסף ניתן לשחרר יהודים.

לאחר השואה, לפני שפנה להקים את ביתו שחרב, חזר לאנטוורפן והתמסר להקים בה מחדש את הקהילה. המראות שראו עיניו בתחום היהדות היו קשים מנשוא. אנשים שבעבר הקפידו על קלה כבחמורה, שכחו בצוק העתים את מורשת בית אבותם, ועבודה רבה היתה לפניו להחזיר עטרה ליושנה. הוא סידר

את עניני השחיטה הכשרה, וכן דאג לכשרות המקוה, עסק בהתרת עגונות, ועמד בקשר בענין זה עם ה"חזון איש", הגאון מטשעביץ, ה"מנחת יצחק", והג"ר ישראל חיים פרידמן מלוגאנו, כולם דצוק"ל. גדולי תורה מלונדון סיפרו, איך שבשנות תש"ה תש"ו, היה בעיר עם תיקים אודות עגונות, והתחנן בפני גדולי התורה שבעיר, להצטרף אליו להיכנס לעבי הקורה ולהתיין. דאג להקים עולה של תורה, והביא את הגאון

רבי חיים יעקב רוטנברג

ספר "אין תנאי בנשואין" מאת הרב יהודא לובעזקי

רבי יצחק דב קופלמן זצ"ל, עם כמאה תלמידים ששהו בפראג, והקים ישיבה לתפארת, ואף משוויץ ומלונדון הגיעו תלמידים. כמו כן עסק בקירוב רחוקים, ובחיוזק היהדות לכלל תושבי העיר. בשל פקחותו וידיעותיו הרבות, קנה לב מלכים ושרים וניצל זאת לטובת הכלל. היה ידוע כשונא בצע, ובפשרותיו בסכסוכים בין סוחרים גדולים בעירו, ניכרו היטב נקיון כפיו ובריחתו מחומריות, והכל שחו אודות כך בהערצה.

בשנת תשכ"ד, התעלה למשרה הרמה של הנהגת הקהילה החרדית בפאריז. עם בואו, הוסיף נדבך על נדבך לקהילה המפוארת, החל להטביע את חותמו על כל ענייני הקהילה, ופעל ללא לאות להגדיל ולהאדיר את רמתה הרוחנית.

היטיבה ד' לטובים

יזכרו לטובה חברי קהילת פאריז החרדית, שהגיעו לאחר המלחמה אליה כפליטים, ונשארו לגור בה גם לאחר שחלק הארי של אותם פליטים עבר לארצות אחרות, וכתוצאה מכך סמכויות השחיטה והכשרות שהיו בידי הקהילה, נשמטו אט אט מידיה, והם, כבעבר בתקופת כהונת הרב רובינשטיין זצ"ל, המשיכו ועמדו לימן הרב בהחזרת עטרת הקהילה ליושנה, ברוח ישראל סבא.

נזכיר כמה מהשמות הבולטים: ה"ה ר' זאב יהודה וייס ז"ל, ר' אלחנן ראטבארד ז"ל, ר' דוד גרטנר ז"ל, ראש הקהל של אגודת הקהילות, ויבדלחט"א ראש הקהל הנוכחי ר' יהושע לנדאו הי"ו הממשיך ומסייע בעין טובה, האחים ר' יחיאל ז"ל ר' יצחק ז"ל ויבדלחט"א ר' ישראל שיינר, ר' חיים אנגלנדר ז"ל, ר' אברהם ליפסקר ז"ל, והשוחט, הגה"צ רבי מיכל רייז זצ"ל, שבעצת הרבי מסאטמר זיע"א, נהיה שוחט בלעדי של הקהילה החרדית.

רבנות ביד רמה

פעולה חשובה שפעל בתחום הכשרות בתקופה הראשונה לבואו לעיר, היתה הקמת מערכת כשרות לחלב ישראל, שלא היתה קיימת עד אז.

בדרשותיו, שנישאו בדרכם של הרבנים מקדם, עורר את בני הקהילה לחזק את בדק הבית הרוחני של הקהילה, וקהל צאן מרעיתו שתה בצמא את דבריו.

בשטח השחיטה שאף להגיע לרמה הגבוהה ביותר, ולא רצה להיות תלוי בזה במערכות ששלטו בהן מחללי שבת, והצליח לאחר מאבקים ממושכים לקבל את מבוקשו. יזכרו לטוב העסקן האגודאי, עו"ד ר' מתיו מילר ז"ל, ועו"ד סופר ז"ל, שעמדו לימן הרב. הקים מקוה טהרה חדש, לאחר שהמקוה הישן שהיה בן כמאה שנים היה מונח.

רבי מרדכי רוטנברג שליט"א אב"ד פאריז

חלק בלתי נפרד מרבנותו, היתה הרבצת תורה לכל שכבות הציבור בפאריז. עם בואו החל למסור שיעור מרכזי לאנשי הקהילה במתיקות ובלומדות, והשתתפו בו עשרות אנשים. אם היה נדמה כי הקהילה מזדקנת ומצטמצמת, הראה הרב את כוחו והחל לקרב צעירים רחוקים מיהדות וסטודנטים, מסר להם

שיעור יומי לאחר תפילת שחרית בצרפתית, והם התקברו ליהדות ומשכו אחריהם צעירים נוספים. כן החל לקרב את יהודי צפון אפריקה, שהיגרו לצרפת.

בשנת תש"ל ייסד ישיבה לקירוב רחוקים עם שני בחורים, ואט אט הצטרפו עוד בחורים למעגל הלומדים, ולא רק שהפכו לשומרי תורה ומצוות, אלא היו לבני תורה במלוא מובן המלה. הישיבה נקראה "יד מרדכי", על שם אביו הי"ד. עם הצטרפותם של צעירים אלו לקהילה, היה הרב מפצל את דרשותיו, ונושא חלק מהן בצרפתית, השפה המוכנת לדור הצרפתי החדש שקירב, בנוסף לשפת האידיש.

על יד הרב עזרו בנו, הגאון רבי מרדכי שליט"א וחתנו, הגאון רבי יצחק כץ שליט"א, וכל תלמיד בישיבה זכה ליד אוהבת ומתמסרת, וכולם הפכו למשפחה אחת — "משפחת הישיבה".

טעמו וראו כי טוב

רבים מבני פאריז, גם שלא מהקהילה, החלו לבוא לשיעורי ערב, ואחר שטעמו מטעם התורה, החלו להקדיש משעות הבוקר ללימוד תורה, ולא נדיר היה לראות רופאים ומכשירי

◄

